

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра географії та туризму

«Затверджую»

Завідувач кафедри

С.В. Гришко

Протокол №3 від «26» вересня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

_____ з геоморфології _____

для здобувачів вищої освіти

Ступінь вищої освіти _____ бакалавр _____
(бакалавр/магістр)

Галузь знань _____ 01 Освіта / 10 Природничі науки _____
(шифр і назва галузі)

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія), 103 Науки про Землю _____
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма: ОП: Середня освіта. Географія. Біологія, ОП: Середня освіта. Географія. Фізична культура, ОП: Середня освіта. Географія. Іноземна мова (англійська), ОП: Науки про Землю. Географія.

Запоріжжя, 2023

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Непша О.В. – старший викладач

Затверджено на засіданні кафедри географії та туризму
Протокол № 3 від 29.09.2023 року

Погоджено:

Гарант ОП: Середня освіта. Географія. Біологія.

Гарант ОП: Середня освіта. Географія. Фізична культура

Гарант ОП: Середня освіта. Географія. Іноземна мова (англійська)

Гарант ОП: Науки про Землю. Географія

О.З. Байтеряков

О.С. Арабаджи

Є.М. Музя

Л.А. Прохорова

Навчальна практика являє собою керовану навчально-пізнавальну діяльність студентів, що спрямована на практичне застосування здобутих теоретичних знань, розвиток практичних умінь та навичок, засвоєння основ дослідницької роботи.

Навчальна практика є активною формою професіоналізації студента.

1. **Мета практики:** є закріплення і поглиблення знань про рельєф Землі, одержаних при вивченні теоретичного курсу «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою» та набуття навичок польових геоморфологічних досліджень і набуття реального практичного досвіду, навичок самостійної роботи, необхідних у подальшій професійній діяльності.

2. **Перелік програмних компетентностей, які набуваються під час практики:**

Універсальні (загальнокультурні):

- готовність узагальнювати, аналізувати, сприймати інформацію, ставити цілі і вибрати шляхи її досягнення;
- здатність логічно вірно, аргументовано і ясно будувати усну та письмову мову;
- прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації і майстерності;
- усвідомлення соціальної значимості своєї майбутньої професії, високої мотивації до виконання професійної діяльності;
- передбачає здатність/готовність студента застосовувати знання загальнотеоретичних розділів геоморфології, поширення головних типів рельєфу, які необхідні для професійної підготовки бакалавра, науково-дослідної та навчально-виховної діяльності.

Професійні:

- здатність використовувати в географічних дослідженнях базові знання з походження та класифікації типів рельєфу Землі;
- готовність самостійно здобувати за допомогою інформаційних технологій і використовувати в практичній педагогічній діяльності нові геоморфологічні знання і вміння, в тому числі в нових галузях знань, безпосередньо не пов'язаних зі сферою діяльності;
- готовність організувати свою працю, самостійно оцінюючи результати своєї діяльності, володіння навичками самостійної роботи, в тому числі в сфері проведення наукових геоморфологічних досліджень;
- готовність проводити самостійно або в складі групи науковий пошук в геоморфологічних дослідженнях, реалізуючи спеціальні засоби і методи отримання нового знання;
- готовність вибрати технічні засоби для вирішення загальних завдань і здійснювати контроль за їх застосуванням;
- здатність/готовність студента до наукової, педагогічної діяльності в різних регіонах України і включає розширене вивчення основних рис геоморфологічної будови, характерних для регіонів України.

3. Заплановані програмні результати навчання:

- поглибити та закріпити теоретичні знання про рельєфоутворюючі процеси та типи морфоструктурного та морфоскульптурного рельєфу, одержані на лекціях та семінарських заняттях з дисципліни «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою»;
- навчитися виділяти на місцевості окремі форми рельєфу та їх елементи;
- одержати навички вимірювань та характеристики морфологічних ознак форм рельєфу різних типів морфоскульптури;
- оволодіти вмінням опису сучасних гелого-геоморфологічних процесів;
- навчитися складати геоморфологічні профілі та геоморфологічні картосхеми - абриси та вміти ними користуватися;
- визначити ступінь антропогенної перетвореності рельєфу території проведення навчальної практики;
- оволодіти вмінням підготовки, організації та проведення навчальних екскурсій у природу та практичних робіт на місцевості з учнями для вивчення знань про рельєф, рельєфоутворення та основні форми рельєфу з курсів фізичної географії у 6-8 класах загальноосвітніх шкіл.

4. Бази проходження практики.

№	База практики	№ договору/угоди, дата укладання	Дата закінчення терміну дії договору/угоди
1	Кафедра географії та туризму МДПУ імені Богдана Хмельницького		
2.	За місцем проживання студента		
3.			

5. Зміст практики

5.1. Опис навчальної практики

Найменування показників	Рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика практики
Кредитів: 1,5	Рівень вищої освіти – перший	Обов'язкова навчальна Семестр: 4

Модулів: 1
Змістових
модулів: 3
Загальна кількість
годин – 45
Тижневих годин: 20

Ступінь вищої освіти – «бакалавр»
Галузь знань – 01 Освіта
10 Природничі науки
Спеціальність – 014.07 Середня
освіта (Географія), 103 Науки про
Землю

Практичних занять: 20
Самостійна робота: 25
Вид контролю:
диференційна оцінка,
входить до навчальної
дисципліни

5.2. Програма навчальної практики

Блок 1. Вступ. Організація геоморфологічних досліджень.

Тема 1. Вступ. Методика польових геоморфологічних досліджень

Інструктаж з техніки безпеки. Ознайомлення з метою, завданнями та методикою польових геоморфологічних досліджень. Ознайомлення із програмою, методичними рекомендаціями та порядком проведення практики, приладами. Огляд літератури.

Самостійна робота. Вивчення методики проведення польових геоморфологічних досліджень, порядку оформлення геоморфологічної документації, порядку вимірювання та характеристик різних форм рельєфу, методики побудови геоморфологічних профілів.

Блок 2. Польові геоморфологічні дослідження.

Тема 2. Навчальна екскурсія по долині р. Молочна.

Дослідження корінного берега. Дослідження прируслової заплави. Дослідження центральної заплави. Дослідження притерасної заплави. Дослідження річища. Дослідження бровки та уступа 1-ої надзаплавної тераси. Дослідження поверхні 1-ої надзаплавної тераси. Дослідження еолового рельєфу позапустельних зон на 1-й надзаплавній терасі.

Тема 3. Практична робота по дослідженню балочного та межирічного рельєфу.

Загальна характеристика балочної системи району практики. Дослідження схилів балки. Дослідження днища балки. Дослідження рельєфу вододільної рівнини. Дослідження зсувного рельєфу на схилах балки.

Тема 4. Практична робота по дослідженню яружного рельєфу за місцем проживання.

Загальна характеристика яружної системи району практики. Дослідження схилів яру. Дослідження днища яру. Дослідження рельєфу вододільної рівнини. Дослідження зсувного рельєфу на схилах яру. Антропогенна діяльність на схилах ярів.

Блок 3. Камеральна обробка матеріалу практики.

Тема 5. Складання геоморфологічного профілю. Підсумки практики.

Побудова геоморфологічного профілю через річку чи яр.
Характеристика рельєфу району практики.

Тема 6. Оформлення звіту. Захист індивідуальних завдань. Підсумкове тестування. Залік.

Самостійна робота. Підготовка бригадного звіту, оформлення індивідуальних щоденників із навчальної геоморфологічної практики.

5.3. Індивідуальні завдання, екскурсії під час практики

Індивідуальна робота студентів організовується ще на підготовчому етапі практики та диференціюється за рівнем його підготовки. Кожен студент одержує завдання охарактеризувати та зобразити форми рельєфу певного генезису, характерні для території Запорізької області, а також різних регіонів України. Форма контролю: реферат.

Кожен студент отримує індивідуальне завдання з метою попередньо детально підготуватися до вивчення одного з типів рельєфу на певній території за рекомендованою викладачем літературою; ознайомитися з методикою їх дослідження. Індивідуальна робота також полягає у веденні індивідуального щоденника практики, описові рельєфу.

Під час виконання індивідуальних завдань студенти збирають оригінальний матеріал для курсових і дипломних робіт, використовуючи його для доповідей на підсумкових наукових конференціях викладачів та студентів природничо-географічного факультету, на засіданнях географічного гуртка та використовуються в подальшому під час проходження активної педагогічної практики на 4 та 5 курсах.

Виконані індивідуальні роботи входять до групового звіту про практику, як його частина.

Рекомендації до індивідуальної роботи студентів

Обсяг реферату 2-4 рукописних сторінки, що розміщуються в індивідуальному щоденнику практики. Реферат обов'язково має бути ілюстрований власноруч виконаними малюнками чи схемами. Список літератури має містити 2 - 5 найменувань джерел інформації.

Реферати мають бути підготовлені на початок польового періоду практики для того, щоб у кожній бригаді були фахівці із поглибленими знаннями певних форм рельєфу. Зазначені спеціалісти мають консультувати своїх колег як у польовій період, так і при камеральній обробці та оформленні результатів польових досліджень.

Перелік індивідуальних завдань:

№ з/п	Індивідуальне завдання
1	Характеристика форм флювіального рельєфу постійних водотоків
2	Характеристика форм флювіального рельєфу тимчасових водотоків.
3	Характеристика форм рельєфу площинного змиву.
4	Характеристика форм еолового рельєфу.
5	Характеристика форм антропогенного рельєфу.
6	Характеристика форм гляціального типу морфоскульптури.
7	Характеристика форм кріогенного типу морфоскульптури.
8	Характеристика форм гравітаційного типу морфоскульптури.
9	Характеристика форм карстового типу морфоскульптури.
10	Характеристика форм берегового типу морфоскульптури.

Лекційні та практичні заняття та екскурсії під час практики

1. Лекція «Методики польових та геоморфологічних досліджень».
2. Лекція «Оформлення геоморфологічної документації (бланки

опису різних форм рельєфу, бригадного звіту, геоморфологічних профілів».

3. Навчальна екскурсія по долині річки Молочна.
4. Практична робота по дослідженню балочного та межирічного рельєфу.
5. Навчальна екскурсія на I надзаплавну терасу річки Молочна із дослідженням форм еолового та флювіального рельєфу.
6. Практична робота по дослідженню яружного рельєфу.
7. Практична робота по складанню геоморфологічного профілю р. Молочна.

6. Форми і методи контролю.

Практика завершується диференційованим заліком, який плюсується до загальної оцінки з освітнього компоненту «Землезнавство з навчальною практикою з курсовою роботою». Програмою передбачено п'ять чотирьох годинних практичних занять, 25 годин на самостійну роботу і виконання індивідуальних завдань. На заняттях оцінюється діяльність студента по виконанню конкретних завдань що фіксується в зошитах. Підсумкова оцінка в балах за 100-бальною шкалою, кредитно-трансферною і національною оцінкою виставляється в журнал академічної групи.

7. Вимоги щодо оформлення звітної документації про проходження практики.

Вимоги до звіту.

Звіт має включати такі складові частини:

- титульний аркуш;
- список студентів-виконавців із зазначенням теми індивідуального завдання;
- зміст;
- вступ;
- розділ 1 – фізико-географічна характеристика району проходження практики;
- розділ 2 – геоморфологічна будова району практики;
- розділ 3 – геолого-геоморфологічні процеси на території практики;
- розділ 4 – польові геоморфологічні дослідження, що проводилися під час проходження практики;
- розділ 5 – перелік виконаних індивідуальних завдань
- розділ 6 – план-конспект розробки екскурсії в природу з учнями 6-7 класів по вивченню рельєфу своєї місцевості.
- висновки та рекомендації;
- список використаної літератури та джерел.

8. Критерії оцінювання:

Діяльність студента на кожному 4-годинному практичному занятті оцінюється так:

- аналіз дидактичних матеріалів, документації, засобів навчання та ін. і обговорення в групі 1-5 балів;
- виконання практичних завдань 2 - 5 балів;
- оформлення щоденника 1-5 балів. Максимальна кількість балів -15

5 балів - студент демонструє вміння роботи аналіз нормативних документів, оцінювати їх відповідність часу, значущість, мету, Правильно, відповідно вимогам оформлює в зошиті відповіді на завдання з планування навчальної роботи, аналізу засобів навчання кабінету хімії тощо;

4 бали - студент виділяє суттєве, головне при аналізі матеріалів нормативної бази хімічної освіти, планів навчальної роботи учителя та ін., проте відповіді і практичні дії не відрізняються оригінальністю, мають незначні помилки при визначенні мети, структури, потреби для учителя хімії як регулятивного документа. В оформленні зошита порушена логіка відповіді, є несуттєві помилки.

3 бали - завдання виконані не менш, ніж на 60% навчального матеріалу. В обговоренні теоретичних питань студент не може чітко визначити призначення і необхідність певного документа. В зошиті оформлено відповіді коротко і неповністю.

2 бали - завдання виконані менше, ніж на половину. Студент погано орієнтується у призначенні нормативних документів, що стосуються хімічної освіти.

1 бал - студент має уявлення про існування певних законів про освіту, стандарту середньої освіти, шкільної документації, але не може чітко визначити їхнє призначення, структуру. Відповіді в зошиті представлені не на всі завдання.

Виконання самостійної роботи з тем або окремих питань програми практики оцінюється 1-5 балами.

Виконане повністю індивідуальне завдання максимально оцінюється 10 балами, по 2 бали за кожне завдання. При відсутності відповіді на кожне із завдань бали не виставляються.

Залік проводиться на підсумковій конференції з практики із захистом звіту.

Якісними критеріями оцінювання виконання індивідуальних завдань студентами є:

1. Повнота виконання завдання: елементарна: фрагментарна; повна; неповна.
2. Рівень самостійності студента: під керівництвом викладача; консультація викладача; самостійно
3. Сформованість навчально-інформаційних умінь (робота з інформаційними джерелами, спостереження).
4. Сформованість навчально-інтелектуальних умінь (визначення понять, аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення, вміння відповідати на запитання, виконувати творчі завдання).
5. Рівень сформованості фахових методичних вмінь (вміння

застосовувати на практиці набуті знання):

- низький – володіння умінням здійснювати первинну обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу;
- середній – уміння вибирати відомі способи дій для виконання фахових завдань;
- достатній – застосовує набуті знання у стандартних практичних ситуаціях;
- високий – володіння умінням творчо-пошукової діяльності.

Підсумкова оцінка за практику нараховується наступним чином:

Види діяльності	Бали
Практичні заняття за п'ять днів	1-75
Самостійна робота	1-5
Індивідуальне завдання	1-10
Виконання тестів	1-10
Загальна сума	1-100

Виставляється в академічний журнал в балах за 100-бальною шкалою, кредитно-трансферною і національною оцінкою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для диференційованого заліку	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
65-69	D	задовільно	
60-64	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного проходження практики	не зараховано з можливістю повторного проходження практики
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики	не зараховано з обов'язковим повторним проходженням практики

9. Підведення підсумків практики.

9.1. Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми практики. Звітна документація оформлюється, оцінювання результатів проходження практики здійснюється відповідно до вимог, критеріїв, встановлених кафедрою та зазначених у робочій програмі практики здобувачів вищої освіти.

9.2. Контрольні заходи з навчальної практики у здобувачів вищої освіти відбуваються на базі практики в останній день проходження практики.

9.3. Навчальна практика, яка входять до складу інтегрованого

освітнього компоненту (дисципліни), оцінюються за 100-бальною шкалою, а рейтинг здобувача вищої освіти з освітнього компоненту визначається як середнє арифметичне.

9.4. Оцінювання результатів проходження навчальної практики за визначеними кафедрою вимогами здійснюється керівником практики від кафедри. Оцінка за навчальну практику як частина інтегрованого освітнього компоненту (модуль) фіксується у журналі обліку роботи академічної групи за підписом керівника практики від кафедри.

10. Перелік навчально-методичної літератури.

Базова:

1. Байрак Г.Р. Методи геоморфологічних досліджень: навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 292 с.
2. Байрак Г.В., Гнатюк Р.М., Горішний П.М., Хомин Я.Б. Практику з курсу «Геоморфологія: навч.-метод посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Іванова Франка, 2015. 96 с.
3. Бездухов О.А., Філоненко Ю.М. Геоморфологія: Навчальний посібник для студентів природничо-географічного факультету. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006. 123 с.
4. Загальне землезнавство. Практикум /За ред.. М.Ю. Кулаковської і П.О. Шкрабія: Посібник для пед.. ін.-тів. К.: Вища школа, 1981. 248 с.
5. Ковальчук І.П., Іваник М.Б. Програма та лабораторні роботи з курсу «Геоморфологія». Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1996. 54 с.
6. Колтун О. В. Вступ до геоморфології: навч. посібник. Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 80 с.
7. Кравчук Я.С. Геоморфологічне картографування. Львів: Вид. Центр ЛНУ ім.І. Франка, 2006. 173 с.
8. Польова практика з геоморфології: метод. вказівки для студ. природничо-географічного факультету/ укл. В. В. Чайка. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2010. 20 с.
9. Сіренко І., Іваник М. Палеогеоморфологія: навч. посібник. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 432 с.
10. Стецюк В.В., Міхелі С.В., Ткаченко Т.І. Геоморфологія. Курс лекцій для студентів географічних, геологічних та природничо-географічних факультетів вищих навчальних закладів України. Навчальний посібник. К.: ВГЛ «Обрії», 2008. 230 с.

Допоміжна:

1. Металічні корисні копалини України: Підручник / В.А. Михайлов, та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 463 с.
2. Неметалічні корисні копалини України: Підручник / В.А. Михайлов, та ін.К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 425 с.
3. Рельєф України. Навчальний посібник / Б.О. Вахрущев, І.П. Ковальчук, О.О. Комлев, Я.С. Кравчук, Е.Т. Палієнко, Г.І. Рудько, В.В. Стецюк; За загальною редакцією В.В. Стецюка. К.: Видавничий Дім

«Слово», 2010. 688 с.

4.Рудько Г.І., Адаменко О.М., Чепіжко О.В., Крочак М.Д. Геологія з основами геоморфології: підручник для студентів екологічних і географічних спеціальностей. Чернівці: «Букрек», 2010. 400 с.

Інформаційні ресурси

1.<https://www.google.com/maps/@50.458191,30.3252564,1518m/data=!3m1!1e3?hl=uk>

2.<https://www.google.com.ua/intl/uk/earth/download/gep/agree.html>

3.<https://earthengine.google.com/timelapse>

4.<http://geoinf.kiev.ua/wp/kartograma.htm>

5.<http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/geologymap/default.aspx>

6.<http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/tectonicsmap/default.aspx>

7.<http://supermaps.ukrdgri.gov.ua/landmarks/default.aspx>